

430 éve született Johannes Amos Comenius

▶ 1592. március 28. – 1670. november 15.

Szöveg: **Csikos Ágnes**, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem magyar-történelem szakos hallgatója

Cikkünk a 430 éve született *Johannes Amos Comenius* nivnicei születésű, cseh-morva származású pedagógust, filozófust, valamint teológust mutatja be, akit ma a modern pedagógia atyjaként ismer a világ.

A neveléstörténet első, tudományos alapokra helyezett, egységes pedagógiai rendszerének megalkotója, elvei és módszerei a mai, 21. századi oktatási gyakorlatban is megjelennek. Fő művei közé tartozik az 1632-ben publikált *Didactica Magna*, a *Nagy oktatástan* című kötete, amelyben többek között az oktatás célját jelölte ki, bemutatva az általa megálmodott négylépcsős iskolarendszert, amelyet pszichológiai szempontokat figyelembe véve, a gyermekkori fejlődés – általa meghatározott – periódusai alapján tervezett meg. Comenius az említett műben közölte az első részletesen kidolgozott, máig érvényben lévő osztály- és tanórarendszert. Didaktikai és módszertani nézetei az iskolai gyakorlat szerves részévé váltak. Elvei a következők voltak: a szemléleteség, a tudatosság, a rendszeresség, a következetesség, valamint a tananyag koncentrikus bővítésének elve.

Legfontosabbnak tartott gondolatával, a szemléleteség elvének megfogalmazásával, már Comenius előtt is sokan foglalkoztak, ő volt azonban az első, aki *Francis Bacon* (1561–1626) elveit követve részletesen kidolgozta a szemléleteség módszertanát. A tanulók tapasztalásból fakadó ismeretszerzését helyezte előtérbe a tanári magyarázattal szemben, de fontos szerepet tulajdonított a tanítói munkának is, így szorgalmazta a tanárképzést.

1650-ben *Lorántffy Zsuzsanna* (1600 körül – 1660) fejedelemasszony, valamint fia, *Rákóczi Zsigmond* (1622–1652) meghívására érkezett Sárospatakra, ahol elkezdett a Sárospataki Református Kollégium oktatási reformjába. Álma a pánszófikus iskola megalkotása volt, amelyben 7 osztályon keresztül, minden osztályban önmagában is helytálló, de egyre bővülő ismeretrendszert kívánt tanítani. Sárospataki tartózkodása alatt pánszófikus iskolájának első három osztályát sikerült létrehozni, a *Vestibulum*, a *Ianua* és az *Atrium* című tankönyvei pedig 1652-ben jelentek meg a sárospataki nyomdában. A *Schola ludus*, *Az iskola mint színjáték* című műve is Sárospatakon született, amelyben az iskolai drámajátékot mint az egyes ismeretek elsajátításának eszközét mutatta be. Comenius az iskoladrámát nem mint irodalmi alkotást, hanem mint az oktatás és nevelés eszközét képzelte el; hitt abban, hogy a diákok számára a játszva tanulás a legcélravezetőbb eszköz a tanítási-tanulási folyamat során. Az általa írt drámák egyben tankönyvek is, amelyekben az előadás során a tanulók jelenítették meg az illusztrációt.

Kép forrása: The Father of Modern Education Jan Amos Komensky aka Comenius (tresbohemes.com)
(Letöltés: 2022. 02. 14.)

Comenius érdemei közé tartozik továbbá, hogy elsőként fektette le az anyanyelvi népiskola alapjait. *Tirocinium*, *Kezdet* címmel adta ki latin nyelvű könyvét, melyben betűkapcsoló táblázatok, gyakorlószövegek és dialógusok kaptak helyet, majd ezt követte a *Lucidarium*, amely 150 képes leckéből állt, így forradalmasítva a nyelvoktatást. Ez volt az első képekkel illusztrált tankönyv, amelyben a képeken látott mindennapi cselekvések, alakok, tárgyak latin nyelvű megfelelője szerepelt. A *Lucidarium*, később *Orbis Sensualium Pictus*, *Az érzékelhető világ képekben* címmel több mint kétszáz kiadást ért meg.

Comenius sárospataki tartózkodásának emlékét a város ma is őrzi. A sárospataki Tokaj-Hegyalja Egyetem tanítóképző intézete mindmáig Comenius nevét viseli. Johannes Amos Comenius pedagógiai szintézise, elvei, módszerei évszázadokon keresztül meghatározták a magyar és egyetemes pedagógia elméletét, illetve gyakorlatát, hatása a 21. századi nevelési és oktatási gyakorlatban is érzékelhető.

Felhasznált szakirodalom

Mészáros István – Németh András – Pukánszky Béla (2000): *Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe*. Osiris, Budapest.

Nagy Júlia: Az iskolai színjáték a 18. századi nevelés-oktatásban. *Iskolakultúra*, 2004, 1. szám, 41–49.

Nagy Júlia: Történelemoktatás drámajátékkal: 18. századi történelmi drámák a jezsuita nevelés és oktatás szolgálatában. *Iskolakultúra*, 2003, 3. szám, 110–121.